

nepopustljiv in da je vprašanje raznih vrst šol v Prekmurju končno rešeno in to v korist našega šolstva.

Zakon je podprl vse šole. V Dolnji Lendavi in v Murski Soboti pa je slučaj, da so tri konfesije: rim. kat., evangeličanska in židovska, imele vsaka svojo versko šolo. Po osvoboditvi pa se je vršil pouk le v eni šoli. V Dolnji Lendavi je služila v šolske svrhe le katoliška šola, obe ostali pa sta ostali na razpolago dotičnim verskim občinam. Zakon je podprl sedaj le katoliško šolo, kjer se je deset let dejansko vršil pouk in zaradi tega se je pojavila med katoliki v Dolnji Lendavi zahteva, naj bi tudi ostali dve šolski poslopji služili šolskim namenom. Kakor se čuje, obstoja zahteva v tem, da bi ti šolski poslopji služili za stanovanje učiteljskega.

To je vsekakor zanimiv slučaj in da misliti, kako bo rešena zadeva tistih konfesionalnih šolskih poslopj, ki se v njih ni vršil pouk, ko je bil uveljavljen nov šolski zakon.

Navajamo oba primera kot dokaz, kako nujno potrebno je bilo ustvariti v Prekmurju enoten tip narodne šole in kako pereča je zadeva konfesionalnih šol.

— Pošljite denar za »Naš rod«. Nekaj šol je poslalo naročilnice, a niso istočasno izvršile nakazila. Opozarjamo, da se uprava na neporavnana naročila ne more ozirati. Izvršite takoj nakazila. Tudi nekatere večje šole so zaostale z naročilom ter jih prosimo, da pospešijo zadevo ter javijo takoj število naročnikov za 4. številko. Poravnajte naročnino po položnicah, ker s tem zelo olajšate delo in red v upravi.

— Velike težkoče je imelo nekdanje učiteljsvo z učenci pri uvajanju v čitanje zemljevidov. Ker je bil ta pouk preabstrakten in ni bilo skoro nikakih učnih pripomočkov. Od kar pa imamo ročne zemljevide posameznih skupin, je ta pouk prav prijeten in uspešen. Saj učenci vidijo znake za vse zemljepisne pojme, kar opazujejo v svoji bližnji in daljni okolici lahko vsak dan. Zato se navadijo čitati zemljevid brez vseh težkoč. Učiteljski dom v Mariboru ima v zalogi ročne zemljevide sledečih kulturnih skupin: Pohorje-Kozjak, Slov. gorice-Ptujsko polje, Prekmurje, Celjska kotlina-Posavje, Kamniške planine. Zaradi nizke cene a 6 Din je omogočena nabava tudi revnejšim učencem.

Opomba ured.: Kolikor smo informirani se cenitev šolskega premoženja verskih šolskih občin vrši za ugotovitev vrednosti za slučaj odkupa.

— Izboljšanje plač francoskim državnim uslužbencem. Ministrski svet na Francoskem je sklenil dovoliti kredit v znesku 1000 milijonov Din v našem denarju za izboljšanje prejemkov državnih namestencev. Izboljšanje se je imelo izvršiti šele s 1. januarjem 1930., pa je stopilo v veljavo že s 1. julijem 1929. Kakor utegne biti znano, so bile stare plače francoskih državnih namestencev valorizirane 5,14 × proti letu 1914., nasprotno so se cene življenjskih potreb proti letu 1914. dvignile samo 4,83 × in obdavčenje 11krat. — V Češkoslovaški republiki so plače valorizi-

rane samo 6krat, cene življenjskih potreb so poskočile 10krat in obdavčenje 14krat. — V kakšnih razmerah živi državni namestenci v Jugoslaviji, je znano. V zadnjih dveh letih so sicer nekoliko padla živila, obleka in obutev je še zmeraj od sile draga, a stanarina je v najslabšem razmerju z dejanskimi cenami stanovanj. — P. Gl.

— Učiteljsvo osnovne šole na Humu je poslalo v sklad za kontraktualce 50 Din, kar s tem potrjuje željo, da bi našlo obilo posnemovalcev.

— Dansko učiteljsko Uduženje je bilo osnovano leta 1874. in je imelo do 1929. leta 12.000 članov. To uduženje je že od l. 1914. včlanjeno v internacionalnem učiteljskem uduženju. Posebno intimno je sodelovanje s švedskim in norveškim učiteljsvom. — Na kongresu v avgustu leta 1929. se je zelo malo govorilo o materialni strani učiteljsva, kar pomenja, da je učiteljsvo v materialnem oziroma zadovoljno. — Problem učiteljske izobrazbe je še vedno važen in aktualen, dasi je osnovana učiteljska visoka šola v Kopenuhagu.

— Angleško učiteljsvo je organizirano v National Union of Teachers, ki šteje 130.000 članov. Od vsega angleškega učiteljsva je 119.658 oseb, ki imajo popolno učiteljsko izobrazbo, 42.586 pa jih je, ki imajo zelo majhno ali skoro nikake izobrazbe. — Od teh je 8734 pomožnih učiteljev (ic), ki jim za učiteljski poklic ni bilo treba predložiti razum zdravniškega spričevala nikakih drugih dokumentov. Mnogo pa je tudi učiteljsva s popolno fakultetsko izobrazbo. Na svojem kongresu v Klandudnu v Velsu je učiteljsvo zahtevalo podaljšanje šolske dobe za eno leto, kar je prosvetni minister tudi obljubil, in pa tudi enako izobrazbo za vse učiteljsvo. Zahtevalo je tudi radikalno postopanje za izboljšanje gori navedenih razmer glede učiteljske kvalifikacije za sprejem v učiteljsko službo.

— Dopuste članstvu pevskega zbora je dovolilo prosvetno ministrstvo — odeljenje za osnovno nastavo, in sicer za pevke z odlokom O. N. br. 11.887 dd. 14. februarja 1930., za pevce pa z odlokom O. N. br. 7690 dd. 6. februarja 1930. za ves čas turneje po Češkoslovaški.

— Univerzalna šolska klop! V mnogih slučajih so naročili naši šolski zavodi klopi v inozemstvu, ker se pri nas ni nihče potrudil, da bi izdeloval moderne, higienske klopi, ki bi odgovarjale današnjim zahtevam. Pred letom dni pa je predložil oblasti mizarji mojster R. Kompara v Mariboru model univerzalne šolske klopi ter prijavil zanjo patent. Najvažnejše prednosti izuma našega domačega mojstra so: 1. miza in sedež se poljubno dvigneta in znižata, kakor je telesni velikosti učenca primerno; 2. sedež sam se avtomatski dvigne ko učenec vstane; 3. naslonjalo je obliko hrbtnice primerno upognjeno, učenec sedi udobno in ima dosti prostora; 4. zaradi enostavne konstrukcije spodnjih delov klopi ne ovirajo snavljanja šolskih prostorov. Pomnimo še, da so klopi iz suhega, parjenega bukovega lesa, ki se prepleta z lanenim

oljem, da ohrani lepo naravno barvo. Mize, ki so iz mehkega lesa, se preplekajo zeleno. Najbolj se priporočajo dvosednežne, a na zahtevo se izdelujejo tudi trosednežne klopi, ki pa niso tako praktične kakor prve. Ogledal sem si jih na trg. akademiji v Mariboru in priznati moram, da niso le krasne za oko, marveč tudi zelo pripravne, komodne in praktične. Zelim, da bi si jih ogledali vsi oni tovariši, ki potrebujejo klopi, da se sami prepričajo o njih uporabljivosti. Čemu bi nosili denar v tujino, če imamo doma vsaj tako dobro blago, ako ne celo boljše. — T. K.

Oblike kemično čisti, barva, plisira in lika tovarna JOS. REICH.

RISALNA ORODJA kupite najbolje pri Fr. P. ZAJEC, optik Ljubljana, Stari trg 9.

Naša gospodarska organizacija.

—g Učiteljski dom v Mariboru. Izkaz za januar in februar 1930. Članarina: Slovenjebistriško učit. društvo (za 1929.) 304 Din; Ljutomersko učit. društvo 1900 Din; učiteljsvo osnovne šole v Guštanju 140 Din; Tone Kregar, šolski upravitelj pri Sv. Andražu, Velenje 5 Din. — Darila: H. Družovič, prof. v Mariboru, v spomin umrle tovarišice Tilčke Vodenikove 100 Din; Ida Vodenik, šolska uprav. v Mariboru, v spomin umrle tov. Tilčke Vodenikove 50 Din; krožek upokojenega učiteljsva v Mariboru 169 Din; od razlik so še darovali: Fran in Dragica Brglez ter Josipina Pauser, vsi na osnovni šoli v Čadramu, 100 Din. — Vsem darovalcem iskrena hvala! — Gospodarska podjetja: Oder 31 Din, Almah 435 Din, grb 759 Din, Prekmurske pravljice 897 Din, zemljevidi 12.039 Din. — V Mariboru 6. marca 1930. — M. Kožuh, blagajnik.

Ferijalni Savez učiteljsva.

—f Letovanje v Veliki. Priprave za kolonijo so v najlepšem teku. Kolonija bo otvorjena okrog 10. julija do 10. avgusta. Število udeležencev je omejeno na 100! Po prejemu članarine (30 Din) pošljem ček, s katerim naj plača vsakdo do 1. junija ostali znesek 950 dinarjev (800 Din stan in hrana, 50 Din pristopnina in 100 Din brezobrestnega posojila). Ker je število omejeno na 100, hitite s prijavi, ker se pozneje ne bo moglo pod nobenim pogojem upoštevati prigrasov! Zaradi ekonomičnih razlogov se upoštevajo samo prigrasi za 30 dni letovanja; kdor želi letovati samo 15 dni, mora za ostalih 15 dni letovanja preskrbeti namestnika, ki mora do 1. junija vplačati znesek 580 Din. Kdor bi že vplačal polni znesek in bi se letovanja ne udeležil brez tehtnega vzroka (smrt sorodnika, nevarna bolezen, orožne vaje itd.), mora preskrbeti namestnika; v obratnem slučaju se mu vrne 50% vplačanega zneska. Vse to je potrebno zaradi tega, ker hočemo, da bo kolonija aktivna! Na vprašanja brez priložene znamke se ne odgovarja. — Mrovlje Sl., glavni poverjenik, Slovenjgradec.

Učiteljski pravnik.

—Š Otroške vrtnarice in učiteljice ženskih ročnih del, stalnost in napredovanje. Kraljevska banska uprava dravske banovine je izdala naslednjo važno okrožnico: Ministrstvo prosvete je v konkretnem primeru odločilo z odlokom O. N. br. 10.181 z dne 13. februarja 1929: 1. da se je za določevanje stalnosti pri otroških vrtnaricah držati določil čl. 14. uradniškega zakona, ker za nje niso določeni nikak poseben zakon; 2. da napredujejo otroške vrtnarice, ki so bile s 1. januarjem 1923. prevedene, po določilih razvrstilne uredbe, t. j. z 10. leti v III./1. skupino; 3. da velja pri novih sprejemih otroških vrtnaric uradniški zakon in pridejo v najnižjo skupino III. kategorije in 4. da napredujejo na novo sprejete (po 1. sept. 1923.) otroške vrtnarice po določilih čl. 56. in 57. uradniškega zakona (z 9 leti v III./2. in s 15 leti v III./1. skupino).

Pevski zbor UJU učiteljsva.

—pev. Program pevskih vaj v Glasbeni Matici za ženski zbor: v soboto 15. marca od 20. do 22. ure, v nedeljo 16. marca od 9. do 12. ure in od 15. do 18. ure, v ponedeljek 17. marca od 8. do 11. ure.

Za mešani zbor v Glasbeni Matici: v nedeljo 23. marca od 9. do 12. ure in od 15. do 18. ure, v ponedeljek 24. marca od 9. do 12. ure in od 15. do 18. ure, v torek 25. marca generalna vaja od 8. do 12. ure popoldne prost.

V sredo 26. marca odhod z brzovlakom ob 12:04 uri

Ne pozabite prinesiti s seboj izposojenih not. dobre volje, čistih grl in — denarja!

Tajnik.

Dasi je zbor temeljito pripravljen, je vendar potrebno, da se z ozirom na težke najnovejšie sklade sestane še zadnje dni pred odhodom k vaji. Pripravljeni moramo biti na najstrožjo kritiko, zato naj bo vsak vestno in točno na mestu! Mislmo, da ni treba še vsakega posebe prepričevati, da je nastop odvisen od vsakega posameznika, od njegove vestnosti in pripravljenosti. Odbor.

DRAGO GORUP & Co.

LJUBLJANA
MIKLOŠIČEVA CESTA 14/II.

Izdelava in prodaja
damske in moške
konfekcije. — Naročila po meri se izvršujejo hitro in točno

En gros. En detal.

II.

Tak je prišel Masaryk 1882. leta kot profesor na češko vseučilišče v Pragi, ko se je bilo prejšnje dvojezično vseučilišče razdelilo na češko in nemško; iskalec Boga, zagovornik »ponižanih in razžaljenih«, pristaš angleško-francoskega modroslovja, izreden kritični duh in nezlomljiv značaj.

Prišel je med svoje, a ti ga niso spoznali: avstrijska vlada in češka družba sta bili proti njemu. Glas je šel pred njim, da je »filozof samomora«. Prvi njegov večji znanstveni spis je bilo namreč nemško delo, s katerim je postal docent na dunajskem vseučilišču, in ki se je zvalo: »Samomor kot družbeni pojav množice v moderni civilizaciji«. Njegovi nasprotniki so ga dolžili, da zagovarja samomor; praški nadškof grof Schönborn ga je tožil naravnost pred cesarjem.

In kakšna je resnična vsebina tega spisa? Masaryk izjavja, da je vzrok pogostih samomorov v moderni družbi pomanjkanje verstve, in primerja današnjo dobo z rimsko ob Kristovem času, ko je bilo tudi mnogo nezadovoljstva in kot posledica tega mnogo samomorov. Nató pa vprašuje: Kdo je takrat odkupil svet? Ne politik ne narodni gospodar ali socialni delavec, ampak Kristus s svojim naukom, da je treba izboljšati značaje in poglobiti verski čut, da morajo ljudje postati dobri. Masaryk zaključuje, da bomo našli tudi mi svoj dušni mir, ako bomo postali dobri; a obenem moramo nedolga odraščanja, ker nezadovoljni niso samo reveži, ampak tudi bogatini.

Tako se je Masaryk v svojem prvem velikem spisu dotaknil verskega vprašanja kot osrednje točke našega življenja; odlej je obravnaval vsa vprašanja s stališča večnosti ali — kakor se je rad latinski izražal — sub specie aeternitatis.

Masaryk se je lotil dela: ustanovil je in urejeval znanstveni časopis »Athenaeum«, pozneje revijo »Naše Dobro«, dal je pobudo za češko akademijo znanosti in umetnosti, za nov češki naučni slovar, ki mu je bil prvi urednik, za izdajo zgodovinskih virov o habski dobi itd., a ta njegova pobuda ni bila samo miselna, ampak tudi gmotna.

Predaval je modroslovje in družboslovje. Dotle se je na praškem vseučilišču gojilo v prvi vrsti nemško modroslovje, a družboslovje je sploh ne. Priznati se mora, da je imelo nemško modroslovje (zlasti Kant in Herder) velik vpliv na razvoj narodne misli pri Slovanih; toda to modroslovje je začelo v brezplodno umsko spekulacijo. Nasprotno temu je dajal Masaryk prednost angleško-francoske-

mu modroslovju, ki je poudarjalo dejstvenost. Zamerili so mu to, a naravnost ogenj v strelji je nastal, ko je začel seznanjati svoje dijaštvo z verskim, нравnim in socialnim vprašanjem, o katerih se v javnosti ni govorilo globoko in odkrito. Kakor nekdanji Sokrata, so ga tožili duhovniki in posvetnjaki pred cesarjem in vlado, češ, da ruši vero in pohujšuje mladino. Nekoč ga je tudi zaman tožilo pred sodiščem 308 čeških katehetov in nekateri duhovniki niso priznali: niti njegovemu imenu, češ, da si je češko ime »Masarik« pretvoril v »Masaryk«: z rojstnim listom jih je moral poučiti, da se piše »Masaryk« (slovaščina sploh ne pozna »f«).

Dvakrat je stal Masaryk v boju skoro proti vsemu narodu. Prvič je obnovil vprašanje glede pristnosti tkzv. kraljedvorskega in zelenogorskega rokopa, ki naj bi bila dokazovala veliko starost češkega slovstva, a sta bila narejena v novjšem času. Verovati v njuno pristnost je bila takrat narodna dolžnost: domači in tuji učenjaki so ju zagovarjali. Masaryk je nastopil proti pristnosti, ki jo je pobijal z družboslovnega stališča, dočim sta to delala njegova tovarša prof. Gebauer z jezikoslovnega in prof. Goll z zgodovinskega stališča. Masaryk je vodil in kril s svojim imenom ves ta ljuti boj, ki mu je prinesel očiitek, da je izdajalec domovine. Ker mu znanstveno niso mogli do živga, so posegli po ovađbi, češ, da je v zvezi z Rusijo, ker je bil tja dvakrat potoval v študijske namene in obiskal tudi Tolstega.

Drugič je stal Masaryk v boju skoro z vsem narodom v tkzv. Hilsnerjevem procesu. Zid Hilsner je namreč umoril češko deklico in češka javnost ga je dolžila ritualnega umorila, t. j. da Židje potrebujejo krščanske krvi za svoje verske obrede. Masaryk je v mladosti sam verjel v to vpražo, a sedaj je nastopil proti njej z vso svojo duševno in нравno silo ter vrge na tehtnico svoj obstanek v češki javnosti. Nasprotniki so mu preprečili predavanja; način boja je bil tako zastrupljen, da je mislil Masaryk takrat — pač prvič in zadnjič v svojem življenju — zapustiti domovino in se preseliti v Ameriko, kjer je bila doma njegova žena...

III.

Masaryk se je boril in delal kljub temu, da je bil okrog 15 let izredni profesor in sô ga že prehiteli njegovi učenci, ker vlada ni izpolnila pogodbe z njim, da bo postal redni profesor po treh letih. Zbiral je okrog sebe nadarjene sodelavce; med prvimi sta bila pesnik Machar in časnikar dr. Herben, izdajatelj časnika »Čas«, ki je postalo glasilo Masarykovcev.

Masaryk je skušal dati vsemu narodnemu udeleževanju novo smer, ki jo je imenoval realizem. To je bilo načelo in način dela: boj praznemu navduševanju, oboževanju preteklosti in precejevanju samega sebe z velikimi besedami; stvari je treba spoznavati takšne, kakršne so, in jih izboljševati z izobrazbo in нравnostjo. Vedno in povsod — takó je učil — je treba odstranjevati zlo, naj bo to zlo нравno ali znanstveno, umetniško ali politično, gospodarsko ali socialno, s stvarno delavnostjo, z drobnim delom, in ne bežati pred odgovornostjo, ker vprašanja so zato tu, da jih rešimo odkrito in temeljito, kolikor je to v danih razmerah možno.

Poleg knjige o samomoru je napisal Masaryk še pet del svetovnega pomena, ki so izšla v češkem in nemškem jeziku.

Za svoje slušatelje je spisal knjigo: »Osnove konkretne logike«, t. j. razvrstitev in ureditev posameznih ved poleg modroslovja, ki mu je splošna znanost, enoten svetovni nazor v teoriji in praksi; zato razpravlja o pomenu modroslovja, o razmerju modroslovja do drugih ved in do bogoslovja, o razvoju znanstvenega in modroslovnega duha. Med strokovnjaki je vzbudilo občudovanje njegovo znanje matematike in mehanike, fizike in kemije, biologije in sociologije, logike in psihologije, jezikoslovja in estetike, ker o vseh teh vedah je namreč v tej knjigi govor.

Tretji njegov spis je obširno delo: »Socialno vprašanje«, ki vsebuje modroslovne in družboslovne osnove marxizma, t. j. naukov, ki sta jih širila Marx in Engels, ustanovitelja modernega delavskega gibanja. Masaryk je sicer načelni nasprotnik njunega modroslovja in njune metode; toda dejansko je veliko storil za umevanje modernega delavskega gibanja med izobraženci, a delal je tudi naravnost za upravičene zahteve delavstva, n. pr. za osemurni delavnik, za splošno in enako volilno pravico itd. Pobijal je narodne in družbene predsodke proti delavskemu gibanju, čigar kulturna prizadevanja je podpiral tudi gmotno.

Četrty Masarykov in to največji spis se imenuje: »Rusija in Evropa« (dva zvezka doslej). Pred njim je že objavil posamezne rezultate svojih ruskih študij, n. pr. »Slovanofilstvo Iv. V. Kirjejevskega«, ker je veččak v ruskem vprašanju. Posebno je proučeval ruskega pisatelja »psihologa« Dostojevskega. Splošno je dejal o sebi, da so njegovo mišljenje bolj oblikovali slovstveni nego modroslovci. Spis »Rusija in Evropa« obravnava duševne struje ruske družbe, ki so rodile današnjo rusko revolucijo.

Peto in šesto knjigo je napisal Masaryk že kot predsednik češko-slovaške republike pod naslovom: »Svetovna revolucija« in »Nova Evropa«, v katerih razpravlja o svetovni vojni: o njenih vzrokih in posledicah.

Poleg teh obširnih del je Masaryk izdal vse polno manjših spisov, razprav in člankov, ki se tičejo več ali manj splošnih vprašanj, n. pr. o angleško-francoskih modroslovcih (Pascal, Hume, Buckle), dalje »Mnogozhenstvo in enozhenstvo«, »V boju za verstvo«, »O študiju pesniških del«, o alkoholizmu, vzgoji itd.

S tem pa še ni bila izčrpana Masarykova znanstvena delavnost; veliko in globoko je mislil tudi o usodi češkega naroda. Ali se je bilo treba zatekati k potvorbam, kakor sta bila kraljedvorski in zelenogorski rokopi, da se dokaže starodavna omikanost češkega naroda? Ali ni Palacký odkril slavne češke preteklosti, ko so Čehi prednjačili vsej srednji Evropi? To je bila doba češke reformacije, ko je postal Hus, ta propovednik verske svobode, ki je dal za svoje versko prepričanje tudi življenje, predhodnik Luthrova; ko je postal Chelčický, ta ustanovitelj krščanske cerkve »českých bratov«, predhodnik Tolstega; ko je postal vzgojeslovec Komenský, ta zadnji škof »českých bratov«, predhodnik Pestalozzija.

In kaj je bila osnovna misel te dobe? To je bila verska misel; to je bila misel človekoljubja ali humanitete, ki zanikuje nasilje v verstvu in zahteva zanj svobodno izpovedanje.

Masaryk je naglašal potrebo zveze ali kontinuitete s to slavno dobo, pri čemer mu ni šlo za kakšno obstoječo cerkev — kaj še; ampak za tisto osnovno misel mu je bilo, ki jo je pri nas izrazil 1861. leta katoliški duhovnik in vodja koroških Slovencev Andrej Einspieler, da namreč duh evangelija prepoveduje vsako nasilno in nečiste nagibe uporabljajoče poseganje v verski razvoj človeštva. Verstvo je potrebno poleg znanosti in umetnosti; toda tudi v verstvu je razvoj, kakor napreduje človeški duh.

V dobi češke reformacije Husa, Chelčického in Komenského je prevladoval duh nad gмотo in zato je stal češki narod tudi v omiki visoko, po sta se gojila narodni jezik in narodno slovstvo; pozneje, ko je zavlada sila nad duhom, je propadal v omiki, narodno in jezikovno.

Češki narodni buditelji so se zavedali zveze s češko reformacijo. Kakor je Hus snoval narodnost na verstvu, takó so glavni češki narodni buditelji, n. pr. Kollár, Palacký, Havlíček, narodnost utemljevali z mislijo